

שיטה חדשה בחינוך שדה

אף אגדה שאת המקצוע הזה מסוגל להדריך איש אחד בלבד בכל צה"ל! אולם כל אלה הם דיבורים מיושנים. כאשר תראה את ה"שיעורים" המפורטים בחוברת הנדונה, תינכה שאכן לא ייתקל המ"כ ב"קשיים מיוחדים בהדרכה במקצוע זה.

— כיצד, אפוא, מצאו את הפתרון?

— כל השיעורים סדורים שם בארבעה פרקים, לפי ארבעה נושאים: אש ועשן, צמחי מאכל, צמחי מרפא, תושית-שדה. השיעורים בנויים לפי שלבי ההדרכה המקובלים: הצגה, לימוד, תרגול וסיכום — ופורטו עד אחרון פרטיהם.

— עדיין לא השכלתי. אולי תוציא את החוברת ונעיין בה קצת?

— מוטב כך. קרא, למשל, כאן:

— האם שמעת על החוברת החדשה של "חינוך-שדה"?

— שמעתי? הרי קיבלתי אותה עוד בטרם הופצה! — אם כי לספר בן שני חלקים לא הייתי קורא בשם "חוברת".

— שני חלקים?

— אף שונים זה מזה בתוכן ובמבנה: החלק האחד מכיל פירוט שיעורים, כפי שהמ"כ חייב למתן לכיתתו, והחלק השני...

— המתן רגע, מה אמרת? — כל מ"כ יערוך בכיתתו שיעורי חינוך-שדה? הרי ידוע שבמקצוע זה מסוגלים להדריך "מומחים" אחדים בלבד, ודרושה לכך הכשרה ממושכת ו"שגוען-לדבר".

— אתה "חלש" ידידי: לפני זמן לא רב התהלכה

שיעור 4. תמרורי-עשן

הנושא: תמרורי-עשן.

המטרה: שעה אחת.

המטרה: ללמד את החייל להעלות במהירות תמרורי-עשן מבלי שיוקק לאמצעים מלאכותיים.

קבוצת החניכים: כיתה.

השטח: בעל צמחיה מגוונת.

הכנות: קבע בשטח מקום חשוף, או סלע, המתאים לנסיגות ההבערה.

הציוד: רגיל, (יש לודא שיהיה לכל חייל כלי-התחפרות-אישי), ונוסף עליך — גפרורים.

• • •

1. הצג את הנושא

להלן — סדר-ההצגה.

א. הסבר: — לא תמיד ישנם בידי החייל רימוני-עשן או גרות-עשן, כי יתכן שכבר אזלו מכליו, או שלא לקחם אתו, כדי לא להכביד על גידותו. לפיכך, עלינו ללמוד להעלות במהירות תמרורי-עשן ללא אמצעי-עזר מלאכותיים כנ"ל.

שאל: "לשם-מה נחוצים תמרורי-עשן?"

תשובה: למתן סימנים-מוסכמים, שהותנה עליהם עם יחידות אחרות בשטח, עם מטוסים, וכיו"ב.

שאל: "לשם מה נחוץ ללמוד להעלות את התמרורים במהירות רבה-ככל-האפשר?"

תשובה: כדי לאפשר שימוש יעיל בתמרורים לפי לוח-זמנים מדיק, ובמיוחד כדי לאפשר למטוסים להבחין בתמרורים תוך-כדי טיסתם.

ב. קצוב 5 דקות להבאת צמחיה-הצתה טובים וענפים שהם, לדעת החיילים, טובים להעלאת עשן.

ג. הצג: קח כמות מתאימה של תומר-הצתה, והגת עליו את הענפים הטובים להעלאת עשן, כשהם צפופים למדי. הצת מלמטה — והעשן יעלה כעבור שניות אחדות.

הסבר: הצתנו אש-בסיסית מהירה וחמה, והנחנו עליה חומר מתאים להעלאת עשן. הנה, זוהי כל התורה כולה.

2. למד את הנושא

להלן — סדר-הלימוד: —

א. פקוד על משה להדליק כמות מתאימה של אחד הצמחים שהובאו עליידי החיילים, על גבי אש-בסיסית טובה. תוך-כדי עבודתו חזור עם החיילים על "חמשת היסודות" (לפי בקשת-מ) של הצמח הנדון, או למד אותם (אם הצמח חדש להם).

- ב. עקוב, יחד עם החיילים, אחר כמותו של העשן אשר הצמח הנודן מעלתו, צבעו, ומשך-קיומו.
 ג. מקוד על חיים להדליק צמח אחר, והמשך ללמד את "חמשת היסודות" כנ"ל. את החייל המדליק יש להחליף לכל סוגי-צמחים שמבעירים אותו. אם מצויים בשטח צמחים מתאימים-לעשן שלא הובאו עלידי החיילים — הבא גם אותם, ולמד כנ"ל.
 ד. סכם: חזור על תכונות העשן של כל צמח וצמח.

3. תרגל את הנושא

להלן — סדר-התרגול: —

- א. חלק את כיתתך לחוליות בנות 2 חיילים.
 ב. שלח כל חוליה לנקודה מסוימת בשטח, וקצוב 5 דקות להכנת החמרים לתמרוך-העשן.
 ג. לפי אות מוסכם מראש יבעירו כל החוליות את ערמיתיהן.
 ד. החוליה שתצלית להעלות ראשונה את העשן היא החוליה המצטיינת.

4. סכם את הנושא

סכם, תוך שאלות ותשובות: למדנו, כי כדי להעלות עשן במהירות יש צורך באש-ביטית מהירה וטובה, ובחומר מעשן. בדקנו את הצמחים השונים הטובים-לעשן בשטח זה, ולמדנו אותם. כאשר נהיה באזור אחר — נבדוק גם שם את כל הצמחים, ותכונות-הבעירה שלהם, ונדע גם שם להעלות עשן באותה מהירות בה העלינו אותו כאן.

ה ע ר ה :

במשך השיעור כולו — הקפד על כללי-הזהירות מפני דליקות. בגמר השיעור עבור ליד כל "נקודות-העשן" של החוליות, ודא שלא יישאר אף ניצוץ אחד בשטח.

להלן — רשימת הצמחים המתאימים לשיעור זה:

(59)	נעצוץ	(4)	אזוב
(61)	סיאה	(5)	אזוב-התה
(62)	סירים	(6)	אזוביון
(68)	פרקק	(14)	אלת המסטיק
(71)	צמרנית	(15)	אקליפטוס
(76)	קטלה	(16)	ארכובית
(78)	קימוש	(18)	אשל
(81)	רפח	(44)	חרצית
(83)	רותם	(46)	סיון
(87)	שמר-השדות	(50)	יתרן
(90)	תאשור	(58)	גואאה

81 רפח →

* * *

— אכן, עכשו הכל ברור ומפורש פרט לעיקר: מה הם דברי החידות שבסעיף "למד את הנושא": — "למד את 'חמשת היסודות' (לפי בקשת"מ) של הצמח הנודן"?
 — ומה המספרים המשוניים שליד כל צמח ב"רשימת הצמחים המתאימים לשיעור" דלעיל, — ובכלל, כיצד ילמד המ"כ להכיר את הצמחים הללו ולמצאם בשטח-האימונים?
 — אל נא באפר: זכור-נא שלא ראינו עדיין אף חצי המלאכה, ודי לחכימא... החלק השני של החוברת נקרא בשם: "חמשת היסודות" — תקצירים ל-90 צמח, לפי מפתח אלפא-ביתי. כדי להקל על המ"כ שאינו בקיא ביותר בסדר האלפא-ביתי, ניתן גם מספר סידורי ליד כל צמח; ואלה הם המספרים שראית ליד שמות הצמחים שברשימה הנ"ל. וקוף אצבעך על אחד הצמחים הרשומים כאן בסוף השיעור — וגראה, מה נמצא כתוב אודותיו בחלקה השני של החוברת:

ר פ ח

— 81 —

1. ביאור-השם: קשור בשם המקום רפח, אשר בסביבותיה הוא נפוץ הרבה.
2. קוים לאבחנה: שיה בעל ענפים מעוצים וגמישים, העולים כלפי-מעלה, מקבילים זה לזה. בצדי השיח מצויים לרוב ענפים יבשים שבורים, נטויים כלפי-פרקע. תנועת הענפים ברוח מהירה, וגכרת למרחוק. העלים ירוקים-צהבהבים וקטנים, בקיץ — וירוקים-כהים, גדולים יותר ובעלי-אונות, בחורף. לשיח ריח אופייני געים.

3. שימושים (ועצות שימושיות):

- א. להצתה: הענפים היבשים (ובמיוחד, הסתעפויותיהם הדקות) הם חומר הצתה משובח.
- ב. להזנת אש: הענפים העבים יותר משמשים חומר-הננה טוב בכירה גדולה — אך יש להביאם בכמויות גדולות, כי הם נאכלים במהירות.
- ג. לעשן: הענפים הירוקים מעלים עשן כבד במיוחד.
- ד. לחילוץ רכב מחול: יש להשתמש בענפים היבשים, או בענפים הקצייים. אין להשתמש בענפים החרפיים, כי הצמיגים עלולים להחליק על גב המיץ, הנחשט מן העלים.
- ה. להסתר: בעת השימוש בשיח לצורך זה, יש להמנע מגעת בענפיו — שלא להתגלות על ידי תנועתם. ולהיפך: תנועת ענפי-רפח (כששאר שיחי-הרפח בסביבה אינם נעים) עשויה לגלות אויב מוסתר.
- ו. לציון נקודות בשטח (*).
- ז. תפוצה: באזורי-החולות ובאפיקים-חוליים בנגב, ולאורך רצועת-החולות של עמק-החוף.
- ח. במקורותינו העתיקים: — בתנ"ך, ספר דברי-הימים א (ו' 25) — מוזכר השם "רפח" כשם איש (גם בימינו קיימת משפחת-בדוים הנקראת על שמו של הרפח).

לעיון נוסף: "חינוך שדה", ג' — עמודים 30—34.

שיעורים. ולא עוד, אלא מודגש שם כי על כל שיעור יש לחזור בכל שטח שבו נמצאת היחידה, ובכל עונת-שנה, כדי להכיר בדרך זו את הצמחים המשמשים למטרות השונות בכל אזורי הארץ ובכל העונות.

— שמע, אם איני טועה, היו פעם מדגישים בשיעורי חינוך-שדה את חשיבות הצמחים לציון נקודות בשטח, לפיתוח ההתבוננות, ולצרכי שדאות בכלל. אינני רואה כל זכר לנושא זה בחוברת "שלך".

— כנראה שלא קיבלת עדיין את ה"תיקונים ותוספות לחוברת אימון-הפרט בשדאות"!

— ? ? ?

— תנוח דעתך, גם אני עוד לא קיבלתי, אך במקרה שמעתי עליהם: — בקרוב יופצו דפי תיקונים ותוספות ל"חברת הירוקה", לצורך שילוב חינוך-שדה. בדפים אלה מפורטות כל הדרכים — בלויית דוגמאות — לניצולה, תוך כדי אימון הפרט בשדאות, של הכרת הצמחים בכיוונים שהזכרת זה-עתה.

— אני רואה, אפוא, שאין ברירה אלא להתחיל להתעניין בצמחי השדה. אולי אתה יודע מה שם השיח הירוק שהוא שם? — שמע! אני מתחיל לחוש, שעצם ההכרה של הצמחים הסובבים אותנו בשטחי האימונים — ובמיוחד לפי "חמשת היסודות" שלך — תהיה נכס עצום בצקלוננו של החייל ותתרומם להידוק קשריו עם הארץ ולהעלאת הרגשת הבסתון שלו בשדה. מה דעתך?

— דבר זה אינו נופל מכל השימושים ובני-השימושים אשר מצאו המומחים הללו בצמחים!

— מעניין לדעת אם הם עצמם חשבו על הענין מבחינה זו...

— יפה, בינתיים נתבררה לי מהות "חמשת היסודות" והקשר שלהם אל "בקשת-מ" — הלא אלה ראשי התיבות: ביאור השם, קיום-לאבחנה, שימושים, רפוצה, במקורותינו העתיקים. אכן, רעיון נאה, להקלת ה"אריזה" של החומר בזכרון. אולם מדוע אין כאן איזה תצלום מתאים ליד כל צמח, כדי שאפשר יהא לזהותו?

— אני רואה שהגעת כבר אל הקיצוניות האחרת. וכי משער אתה שאפשר לסמוך על המ"כ שיוכל לזהות צמחים בלתי מוכרים לו לפי תצלום ולפי הקוים המעטים הניתנים כאן בחוברת כתזכיר בלבד? — עד כמה שאני מבין, יפה עשו שלא הביאו כאן תצלומים, כדי שלא ליתן פתחון לשום מ"כ יהיר לנסות לזהות ב"כחות עצמו" צמחים שאינם מוכרים לו. שאם יעשה כך, עלול הוא לסכן את חייליו, ובמיוחד לגבי צמחי מאכל, משקה, תבליים ורפואה.

— אם כך הדבר, כיצד יכירו המכ"ם את הצמחים הללו? — פשוט מאוד: — בהיותם טירונים ילמדו זאת אצל המכ"ם שלהם בשיעורי חינוך-שדה, ובהיותם כבר למפקדים ישלימו את ידיעותיהם הן באשר לחומר והן בדרכי ההדרכה בעזרת אותם "מומחים-לדבר" שהזכרת תחלה, — כנהוג בכל מקצוע ומקצוע. ואשר ל"דור המדבר" — כוון, המכ"ם הנוכחיים, שעדיין לא ספגו את התורה בטירונותם — כבר שמעתי כי בקרוב יטפלו בזה, וידאגו לכך שנדע את הדברים. — אם כך, מתחיל הענין להיות רציני. אבל איפה כתוב מתי ינתנו שיעורים אלה, וכמה זמן יש להקדיש להם בתכנית האימונים?

— גם לנה דאגו הדואגים: בתכנית האימונים החדשה של ח"ר ראיתי גם תכנית לחינוך-שדה שפורטה בטבלאות-